

İSMAİL SEZER

CANİK MEBUSU
MEHMET EMİN
(GEVECİ) BEY'İN
SİYASİ FAALİYETLERİ

ARAŞTIRMA-İNCELEME

dünya bugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendikleriyle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendikleriyle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2023, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 286
Araştırma-İnceleme: 34

ISBN 978-625-8371-97-0
Sertifika No: 52315

1. Baskı: İstanbul, 2023

Yazar:
İsmail Sezer

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Editör:
Faruk Doğan

Kapak/Mizanpaj:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.
(Sertifika No: 46519)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Canik Mebusu Mehmet Emin (Geveci) Bey'in Siyasi Faaliyetleri
/ Yazar: İsmail Sezer Editör: Faruk Doğan (Doç. Dr.)

İstanbul: DBY Yayınları, 2023.

224 s. ; 13,5 x 21,0 cm (DBY Yayınları ; No. 286) ___ Dizin var.

ISBN 978-625-8371-97-0

1- Tarih 2- Yakın Tarih 3- Biyografi

Bu kitap, 18.10.2022 tarihinde Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında Dr. Öğr. Üyesi Tarkan ÖZÇELİK danışmanlığında tamamlanan "Canik Mebusu Mehmet Emin (Geveci) Bey'in Siyasi Hayatı" başlıklı yüksek lisans tezinin yeniden düzenlenmiş hâlidir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Kısaltmalar	8
Önsöz	9
Giriş	13
Mehmet Emin (Geveci) Bey'in Hayatı	17

BİRİNCİ BÖLÜM

SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ VE MEHMET EMİN (GEVECİ) BEY

Son Osmanlı Mebusan Meclisi Seçimleri	23
Mehmet Emin Bey'in Son Osmanlı Mebusan Meclisi'ne Seçilmesi	25
Son Osmanlı Mebusan Meclisinde Mehmet Emin Bey'in Faaliyetleri	27
Mebus Maaşlarının Arttırılması İçin Verilen Kanun Teklifi	33

İKİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ BÜYÜK MİLLET MECLİSİ VE MEHMET EMİN (GEVECİ) BEY

Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin Dağılması ve Birinci BMM'nin Açılması	39
1920 Canik Sancağı Seçimleri ve Birinci BMM'de Temsiliyeti	40

Mehmet Emin Bey'in Büyük Millet Meclisine Katılması	42
Birinci BMM'nin Yapısı (1920-1923).....	45
Birinci BMM'deki Temel Görüş Ayrılıkları ve Mehmet Emin Bey	50
Mehmet Emin Bey'in İstiklal Mahkemeleri Başkanlıkları.....	59
İstiklal Mahkemelerinin Kurulması ve Üye Seçimi.....	59
Mehmet Emin Bey'in Sivas İstiklal Mahkemesi Başkanlığı..	67
Mehmet Emin Bey'in Samsun İstiklal Mahkemesi Başkanlığı.....	70
Mehmet Emin Bey ve Pontus Meselesi	89
Mehmet Emin Bey'e Göre Pontus Cemiyeti ve Rum Mezalimi	90
Pontus Macerası Raporu.....	98
Samsun İstiklal Mahkemesinde Yargılanan Pontusçular	107
Mehmet Emin Bey'in Birinci Mecliste Görev Aldığı Şube, Encümen ve Geçici Heyetler.....	111
Mehmet Emin Bey'in Birinci Meclise Sunduğu Kanun Teklifleri.....	113
Memurin Muhakemat Heyeti, Heyeti Tahririye Kadrosunun Tevsiine Dair Kanun Teklifi	114
Seçim Kanununun Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi.....	117
Mehmet Emin Bey'in Birinci BMM'deki Diğer Faaliyetleri....	132
Mehmet Emin Bey'in Birinci Meclis'te Yaptığı Konuşmalar.....	133
Birinci BMM'nin Seçim Kararı Alması.....	165
Ankara Himaye-i Etfal Cemiyeti ve Mehmet Emin Bey	167
Mehmet Emin Bey'in Birinci BMM'de Düzenlenen Bir Ankete Verdiği Cevap.....	172

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DÖRDÜNCÜ DÖNEM TBMM VE MEHMET EMİN (GEVECİ) BEY

Dördüncü Dönem TBMM Öncesinde Mehmet Emin Bey	175
1931 Yılı Genel Seçimleri.....	180

1931 Samsun Seçimleri	183
Mehmet Emin Bey'in Dördüncü Dönem TBMM'de Aldığı Görevler.....	185
Mehmet Emin Bey'in Kullandığı İzinler	187
Sonuç	189
Kaynakça	193
Dizin	207
Ekler	215

Önsöz

Bu çalışmada, Canik Mebusu Mehmet Emin (Geveci) Bey'in siyasi hayatını ele alan bir dönem araştırması yapılmıştır. Bu dönem, Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nden başlayarak Dördüncü Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin sonuna kadar olan süreci kapsamaktadır. Bu süreç içerisinde, Mehmet Emin Bey'in siyasi faaliyetleri incelenmiş ve özellikle Birinci Dönem Meclis'te aldığı İstiklal Mahkemelerindeki görevleri, Pontus İsyanı'nın bastırılmasında oynadığı rol ve Dördüncü Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki gerçekleştirdiği faaliyetler araştırılmıştır.

Mehmet Emin Bey hakkında yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Zeki Çelik ve Filiz Özkan tarafından yazılan "*I. Meclis'te Muhalif Bir Önder: Canik Meb'usu Emin (Gevelioğlu) Bey*", İlk Adımdan Cumhuriyet'e Milli Mücadele" adlı bir makale bulunmaktadır. Ayrıca Kemal Arslan tarafından 2018 yılında hazırlanan "*I. ve II. Dönem TBMM'de Samsun (Canik) Milletvekilleri ve Faaliyetleri (1920-1927)*" adlı yüksek lisans tezinde derinlemesine olmasa da Mehmet Emin Bey'in Birinci Meclis'teki faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Bu iki çalışma dışında Cumhuriyet'in kurulmasında önemli katkıları olan Mehmet Emin Bey hakkında kapsamlı çalışmalar yapılmamıştır.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Son Osmanlı Mebusan Meclisinin toplanması, Misak-ı Milli Karar-

larının hazırlanışı ve Mehmet Emin Bey'in Meclisteki faaliyetleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, Birinci Büyük Millet Meclisi'nin açılması, Meclisteki görüş ayrılıkları, Mehmet Emin Bey'in İstiklal Mahkemeleri Başkanlıkları, Pontus İsyanı, Ankara Himaye Etfal Cemiyetinin kurulması ve Mehmet Emin Bey'in bir ankete verdiği cevap incelenmiştir. Ayrıca Mehmet Emin Bey'in Birinci Mecliste yaptığı konuşmalar, verdiği tavriler, katıldığı oylamalar ve görev aldığı şube ve encümen çalışmaları sayılarla ortaya konmuştur. Üçüncü Bölümde ise Mehmet Emin Bey'in Dördüncü Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki çalışmaları ele alınmıştır.

Çalışmada TBMM Açık ve Gizli Oturum Zabıt Tutanakları ana kaynak olarak kullanılmıştır. Ayrıca, arşiv belgelerinin yanı sıra ilgili yüksek lisans, doktora tezleri, kitap ve makaleler de taranmıştır.

Çalışmanın başından sonuna kadar sağladığı cesaret ve yol göstericilik için saygıdeğer hocam, Dr. Öğr. Üyesi Tarık Özçelik'e teşekkürü bir borç bilirim.

İsmail Sezer
Kırklareli, 2023

Kaynakça

a) Telif Eserler ve Araştırma Makaleleri:

- AFŞAR, Erkan. "100.Yılında Birinci Meclisi 'Siyasi Gruplar' Üzerinden Hatırlamak", *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 9, (2020), ss. 283-315.
- AKBAL, İsmail ve ASLAN, Taner. "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey Muhalefeti", *ERDEM İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı: 58, (2010), ss. 46-76.
- AKBAL, İsmail. "Lozan Barış Antlaşması, Ali Şükrü Bey Cinayeti ve İngiliz Basınına Yansımaları", *100. Yılında Mondros Mütarekesi ve Karadeniz'de Millî Mücadele Uluslararası Sempozyumu*, (editör: Hikmet Öksüz ve öte,) Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Cilt II, Trabzon 2019.
- AKBULUT, Dursun Ali. "Hamit Bey'in Canik Mutasarrıflığı Sırasında Karşılaştığı Problemler", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 1, (1999), ss. 111-119.
- , "Heyet-i Vekilecik" *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, (1997), ss. 1-10.
- AKIN, Rıdvan. "Birinci Meclisin Yargı ve Af Siyaseti", *Tarih ve Toplum*, Sayı: 190, (Ekim 1999), ss. 236-242.
- , *TBMM Devleti (1920 – 1923) Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkleri ve İdare*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.
- AKŞİN, Sina. *İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele (Son Meşrutiyet 1919-1920)*, c. II, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1998.
- AKTAŞ, Hayati. "İngiliz ve Amerikan Belgelerinde Samsun'un Bombalanması Olayı ve Pontus Meselesi", *İlk Adımdan Cumhuriyet'e Millî Mücadele*, Ed.: Osman Köse, Mavi Yayıncılık, İstanbul 2008.
- ARIKOĞLU, Damar. *Hatıralarım*, Tan Matbaası, İstanbul 1961.
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV (Açıklamalı Dizin İle)*, Ankara 2006.

- ATATÜRK Mustafa Kemal, *Gazi Mustafa Kemal Nutuk*, (Editörler: Nejat Bayramoğlu, Kurtuluş Güran), Kaynak Yayınları, Ankara 2015.
- , *Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk*, (Editör: Ali Berktaş), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.
- ATAY, Fahri Rıfık. *Çankaya: Mustafa Kemal'in Çankaya'sı*, Bateş Yayınları, İstanbul 1998.
- AYBARS, Ergün. *İstiklal mahkemeleri*, Ayraç Yayınevi, Ankara 2009.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya. *Tek Adam Mustafa Kemal 1919 – 1922*, cilt: 2, Remzi Kitabevi, İstanbul 2018.
- BAKIRCI, Fahri, “Meclis Üyelerinin Aylık ve Diğer Ödenekleri”, *Yasama Dergisi*, Sayı:3, (2006), ss. 27-70.
- BALCIOĞLU, Mustafa. “Millî Mücadelede Merkez Ordusu'nun İstihbarat Faaliyetleri”, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 1 (1990), ss. 1-10.
- BİLGİ, Nejd. “Tek Parti Yönetimi Kurulurken Manisa'da Genel Seçimler (1923-1931)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt: 34, Sayı: 1, (2019), ss. 73-98.
- BÖKE, Pelin. *Son Osmanlı Meclisi'nin Son Günleri*, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul 2008.
- BURAK, Durdu Mehmet. “El-Cezire Kumandanı Nihat Paşa'nın Eşkıya Tarafından Soyulması”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, (2005), ss. 169- 183.
- ÇALIK, Hürşit. *Kurtuluş Savaşında Adalet Bakanı Ahmet Rifat Çalık'a'nın Anıları*, İstanbul 1992.
- ÇAPA, Mesut. *Pontus Meselesi*, Serander Yayınları, Trabzon 2001.
- , “Pontusçu Çetelerle Mücadele Günlerinde Dâhiliye Vekili Fethi (Okyar) Bey'in Karadeniz Gezisi (28 Ocak-25 Mart 1922)”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S. 26 (2019), ss. 347 – 362.
- ÇETİN, Nurten, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında İdeal Çocuk Yetiştirme Faaliyetleri”, *Historical Knowledge and Teaching Of History in the Context of National Identity*, (Ed: Alieva S. I, Moscow NII JEP, Nisan 2021, -463 p. Ss. 268-282.
- ÇOKER, Fahri. *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923*, Cilt: III, I. Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişleri, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 2002.
- , *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919 – 1923*, Cilt:1, TBMM Basımevi Müdürlüğü, Ankara 1994.
- , *Türk Parlamento Tarihi: IV. Dönem (1931-1935)*, Cilt:1, TBMM Vakfı Yayınları No:11, Ankara 1996.
- DEMİR, Cenk. “Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele Yıllarında Sinop Rumları: Tehcir ve Mübadele”. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 34, S. (2019), ss. 443-477.

- DEMİR, Fevzi. *Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet Dönemi Meclis-i Mebusan Seçimleri*, İmge Kitapevi, İstanbul 2007.
- DEMİR, Özkan. *İstanbul'un Resmen İşgali ve Dönemin Basınında Anadolu'da Yaşananlara Bakışlar: Tarih Yolunda Bir Ömür: Ergün Öz Akçora Armağanı II. Cilt*, (Editörler: Ahmet Aksın, Yavuz Haykır, Filiz Yıldırım), Hiperyayın, İstanbul 2019.
- DEMİRASLAN, Tekin. SALMAN BOLAT Bengül. 1923 Seçimleri ve Basın, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Sayı:36 Yıl: 2014/1, ss. 140-165.
- DEMİRBAŞ Osman, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde II. Grup'un “Milletvekili Seçim Yasası'nın Değiştirilmesine İlişkin Önergesi ve Mustafa Kemal Paşa'nın Yurttaşlık Hakları”, *İÜSBF Dergisi*, No: 23–24. (Ekim 2000-Mart 2001), s. 99– 107.
- DEMİREL, Ahmet. *Ali Şükrü Bey'in Tan Gazetesi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1996.
- , *Birinci Meclis'te Muhalefet İkinci Grup*, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.
- , *İkinci Grup'un Kurucularından Salâhattin Köseoğlu'nun Millî Mücadele Hatıraları*, İletişim Yayınları, İstanbul 2017.
- , *İlk Meclis'in Vekilleri Millî Mücadele Döneminde Seçimler*, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.
- DUMAN, Önder. *Meşrutiyetten “Beyaz Devrim”e Canik – Samsun'da Seçimler ve Siyaset (1877 – 1950)*, Canik Belediye'si Kültür Yayınları/No:8, Samsun 2015.
- EKEN, Halit. *Bir Millî Mücadele Valisi ve Anıları Kapancızade Hamit Bey*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2008.
- ERDAŞ, Sadık Nihad (Anılmış) Paşa'nın Elcezire Cephe Komutanlığı Ve Yargılanması Meselesi, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* Yıl: 14, Sayı 28 (Güz 2018), ss. 3-36.
- ERDEM, Tarhan. *Anayasalar ve Seçim Kanunları 1876-1982*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1982.
- ERTUNÇ Ahmet Cemil, *Cumhuriyet Tarihi*, I, Pınar Yayınları, İstanbul 2013.
- EVSİLE Mehmet, “Millî Mücadele sırasında Samsun'da Günlük Hayat”, *Samsun Sempozyumu Samsun (13-16 Ekim 2011)*, Cilt I, Samsun 2011, ss. 155-161.
- , “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Cephe Gerisindeki Güvenlik Problemleri İle İlgili Tartışmalar”, *Atatürk Dergisi*, C. 1, S. 1. (2016), ss. 95-110.
- EZHERLİ, İhsan. *Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1998) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1877-1920)*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu, Ankara 1998.

- GENELKURMAY BAŞKANLIĞI. *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, yıl: 56, Sayı: 120. Genelkurmay Basımevi, Ankara 2007, ss. 384 – 388.
- , *Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi 1'nci Kısım*, T.C. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları, Ankara 1994.
- GENYA, Veysel. *TBMM'nin 25.Yıl Dönümü Anış*, TBMM Basımevi, Ankara 1945.
- GOLOĞLU, Mahmut. *Üçüncü Meşrutiyet*, Başnur Matbaası, Ankara 1970.
- GÖK, Salhadin “Birinci Dönem İstiklâl Mahkemelerinin TBMM'deki Yansımaları”, *İstiklâl Mahkemeleri Sempozyumu: (10-11 Aralık 2015)*. Adıyaman, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2016.
- GÖNLÜBOL, Mehmet ve öte. *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919 – 1990)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1993.
- GÜLER, Ali. *Türk'ün Umudulan Yemini Misâk-ı Milli*, Halk Kitabevi, İstanbul 2015.
- GÜNAL, Seyit. “Türkiye Büyük Millet Meclisinde Milletvekili İzin ve Devamsızlık Uygulamaları: Tarihsel Gelişim ve Sorun Alanları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:70, Sayı:20, (2021), ss. 171-228.
- GÜNER, Zekai ve KABATAŞ Orhan. *Millî Mücadele Dönemi Beyannameleri ve Basını*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını sayı: 38, Ankara 1990.
- GÜNEŞ, İhsan. *Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı (1920-1923)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008.
- , *Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Düşünsel Yapısı (1920 – 1923)*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 1985.
- , *Türk Parlamento Tarihi, Meşrutiyete Geçiş Süreci: I. ve II. Meşrutiyet, II. Cilt*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1998.
- GÜZEL MUMYAKMAZ, Hatice. “Yusuf Bahri Tatlıoğlu (1878-1957): Sivas Kongresi Yozgat Azası, Son Osmanlı Meclisi Mebusanı ve Büyük Millet Meclisi Yozgat Mebusu, Samsun İstiklâl Mahkemesi Üyesi”, *Akademik Hassasiyetler*, Cilt: 5, Sayı: 10, (2018), ss. 381-410.
- İNAN, Arı. *Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
- İSKENDER KILIÇ, Pelin, “Samsun ve Çevresinde Pontus Çetelerinin Faaliyetleri ve Hükümetin Uygulamaları”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/2 Spring TURKEY (2011), ss. 485-502
- KAAN, Oğuz. *Birinci Mecliste İktidar Muhalefet İlişkisi: Muhalefet ve Muhaliflerin Tasfiyesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2022.

- KANDEMİR, Feridun. *Hatıraları ve Söylemedikleri ile Rauf Orbay*, Yakın Tarihimiz Yayınları, İstanbul 1965.
- KARACA, Taha Niyazi. *Son Osmanlı Meclis-i Mebusan Seçimleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004.
- KESKİN, Alev. “Ankara’da Yeni Bir Meclis Açılması ve Mebusların Seçimine İlişkin Belge”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi (ATAD)*, Sayı 32, (2020), ss. 185 – 189.
- KESKİN, Nuray Ertürk. “1920: Bağımsız ve Halka Doğru Yönetim”, *Açıklamalı Yönetim Zaman dizini 1919 – 1928 Cilt – I*, der. Nuray Ertürk Keskin, Ankara Üniversitesi Yayın No: 360, Cilt I, Ankara 2012.
- KIRANLAR, Safiye. “Mütareke İstanbul’unda Konut Sorunu (1918-1922)”, *Mimarlık Fakültesi ODTÜ Dergisi*, Ankara (2016), ss. 99-116.
- , *Savaş Yıllarında Türkiye’de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- KOCAHANOĞLU, Osman Selim. *Atatürk’e Kurulan Pusu: İzmir Suikastının Perde Arkası*, Temel Yayınları, İstanbul 2020.
- KOCAMAN, Habip, CEYLAN, Mustafa. “Türkiye Cumhuriyetinin İlk Muhalefet Fırkası: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası”, *Yasama Dergisi*, Sayı: 34, ss. 5-23.
- KOCAOĞLU, Bünyamin. “Millî Mücadelede ve Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Samsun’da Basın Hayatı ve Cemiyetler”, *Akademik Açık Dergisi*, Sayı: 2 (2020), ss. 155-160.
- KOÇİN Abdulhekim (Koordinatör). *İstiklâl Mahkemeleri (Kanun, Gerekçe ve Genel Kurul Tutanakları)*, cilt:1, TBMM Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı Basımevi, Ankara 2015.
- KURT, Yılmaz. (Yayına Hazırlayan). *Pontus Meselesi*, TBMM Yayın No: 68, Ankara 1995.
- KÜÇÜKER, Yüksel. “The New York Times Gazetesinden Samsun’u Okumak (1914-1923)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 29, (2014), ss. 623-639.
- NEZİROĞLU, İrfan. *İstiklâl Mahkemeleri (Kanun, Gerekçe, Genel Kurul Tutanakları) Cilt 1*, TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2015.
- OKAY, Cüneyd. *Belgelerle Himaye-i Eftal Cemiyeti 1917 – 1923*, Şule Yayınları, İstanbul 1999.
- OKUR, Mehmet. “Pontus Meselesinin Ortaya Çıkışı ve Karadeniz Bölgesi’nde Pontusçu Faaliyetleri”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi (KARAM)*, Cilt: 14, Sayı: 14, (Yaz 2007), ss. 1-28.

- OLGUN, Kenan. "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 79 (2011), ss. 1-36
- ÖNELÇİN, H. Adnan, *Nutuk'un (Söylev'in) İçinden*, 1 Yüce Yayınları, İstanbul 1981.
- ÖZ, Enes. "TBMM'nin Erken Dönemlerinde İyi Yönetim Geliştirme Örneği: İstida (Arzuhal) Encümeni Ve Haftalık Mukarrerat Cetveli", *Ombudsman Akademik 8 / 16* (Haziran 2022): 107-128.
- ÖZÇELİK, Tanık. "Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Adalet Vekillerinden Ahmet Rifat (Çalika) Bey ve Faaliyetleri", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (2021), ss. 433-462.
- ÖZGÜL, Cemil. *Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'daki Çalışmaları (27 Aralık 1919-23 Nisan 1920)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksak Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1989.
- ÖZÜÇETİN, Yaşar ve DAGİSTAN H. Mehmet, "Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nun Müzakereleri ve Kabulü", *Tarihin Peşinde -Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 5 (2011), ss. 251-281.
- SARIKAYA, Makbule. "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Bir Sosyal Hizmet Kurumu: Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 34, Erzurum (2007), ss. 321-338.
- , "Savaş Yıllarında Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Çocuk Misafirhanesi ve Çocuklar", *Atatürk Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, (2003), ss. 193-202.
- SARISAKAL, Baki. *Bir Kentin Tarihi Samsun İkinci Kitap*, Samsun: Cem Ofset, 2003.
- SELEK, Sabahattin. *Anadolu İhtilali*, Cilt: 1, Kastaş Yayınları, İstanbul 1987.
- SELVİ, Haluk ve CIRIK, Bülent, *Millî Mücadelede TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:16, Ankara 2020.
- SEZER, Cemal. "Birinci Dünya Savaşı'nda Pontusçu Rum Çetelerinin Bafra ve Çevresindeki Faaliyetleri (1914-1918)", *Vakanüvis – Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, (2021), ss. 349-380.
- SEZGİN, Ömür. *Türk Kurtuluş Savaşı ve Siyasal Rejim Sorunu*, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara 1984.
- SILAN, Necmeddin Sahir. *II. Meşrutiyet ve Sonrası Hatıralarım*, Hazırlayan: İsmail Dervişoğlu, Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul 2010.
- ŞENGÜL Haluk. "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Çıkardığı İlk Kanunlardan Hiyanet-i Vataniye Kanunu ve Uygulamaya Konulması". *Vakanüvis - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, *TBMM'nin 100. Yılı Özel Sayısı*, (2020), ss. 152-179

- TANÖR, Bülent. *Osmanlı – Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)*, Yapı Kredi Kültür Yayıncılık, İstanbul 1999.
- TBMM, İlk Meclis Anketi Birinci Dönem TBMM üyelerinin Gelecekte Bekledikleri, (Yayına Hazırlayan: Cihangir Gündoğdu), TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2004.
- , *TBMM Albümü Dönem:1*, TBMM Basımevi, Ankara 1945.
- , *Devletimizi Kuranlar (Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi 65. Yılı)*, TBMM. Arşivi, Ankara 1985.
- , *Ankara'da Bir Meclis Doğuyor*, TBMM Basımevi, Ankara 2020.
- , *TBMM Albümü 1920-2010 1. Cilt 1920-1950*. TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No 1, Ankara 2010.
- , *Türk Parlamento Tarihi, Meşrutiyete Geçiş Süreci: I. ve II. Meşrutiyet, I. Cilt*, (Yayına Haz. İhsan Güneş), Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:14, Ankara 1997.
- TELLİOĞLU, İbrahim, "Amerikan Raporlarına Göre Samsun (9 Temmuz 1920 – 27 Ocak 1921)", *İlk Adımdan Cumhuriyet'e Millî Mücadele*, Ed.: Osman Köse, Mavi Yayıncılık, İstanbul 2008.
- TOPAL, Coşkun. "Birinci Dünya Savaşı Sonrası Pontusçu Faaliyetler", *İlk Adımdan Cumhuriyet'e Millî Mücadele*, (Ed: Osman Köse), Mavi Yayıncılık, İstanbul 2008.
- TOSUN, Ulvi Ufuk. "Millî Mücadele'de Karşılaşılan Bazı Sorunlar ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bunları Çözme Kararlılığı", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (2), (2020), ss. 569-588.
- TUNA, Serkan. "Son Osmanlı Mebusân Meclisi Seçimleri Sürecinde Siyasî Bir Anket: Türk Kadınına Seçim Hakkı Verilmeli mi?", *CTAD*, Yıl: 12, Sayı: 23 (Bahar 2016), ss. 25-52.
- TUNAYA, Tanık Zafer. "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Kuruluşu ve Siyasî Karakteri," *Journal of Istanbul University Law Faculty*, Cilt 23, Sayı 3-4, 1958, ss. 227-247.
- TUNÇAY, Mete. *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Ankara, Yurt Yayınları, 1981.
- TURAN, Şerafettin. *Türk Devrim Tarihi 2. Kitap Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998.
- TURGUT, Hulusi. *Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015.
- TÜRKMEN, Zekeriya. "Ali Rıza Paşa Hükümeti Kuva-yı Milliye İlişkileri" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. 16, s. 46, (2000): ss. 37-87.
- ULUSOY, Melek. "Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Ve İkinci Dönem Sinop Milletvekilleri" *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 33, (Güz 2014), 123-135.

- UMUR, Hasan ve PASİN, Adil. *Samsun'da Müdafaa-i Hukuk*, Tan Matbaası, İstanbul 1944.
- ÜLKER, İbrahim. "İstiklal Mahkemelerinin Yargılama Usulü", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 23, sayı. 2, (2015), ss. 21-48.
- VEZİROĞLU, İshak. *İstiklal Mahkemeleri*, Dorlion Yayınları, Ankara 2021.
- YAMAN, Ahmet Emin. "Başkumandanlık Kanunu", *Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 9, (1992), ss. 85-110.
- YAZICI, Nuri. *Millî Mücadele'de Canik Sancağı'nda Pontusçu Faaliyetler (1918 – 1922)*, Çizgi Kitabevi, İkinci Basım, Ankara 2003.
- YILMAZ, Hadiye. *Pontus Macerası*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011.
- YURTTAŞ, ÖZCAN, Fatma. "Birinci Büyük Millet Meclisi'nde Muhalefet: İkinci Grup", *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 1, (2011), ss. 33-54.

b) Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri- Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivleri (BOA-BCA)

- BOA, DH. SAİD, 185/194, (H.29.12.1304/23.02.1887).
- BOA, ŞD, 3146/5, (18 Şevval 1335/7 Ağustos 1917).
- BOA, DH. İUM, E-115/58, (6 Teşrin-i Sani 35/6 Kasım 1919).
- BOA, HR. İM, 63/18, (05.12.1922).
- BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0, Kutu 4, Gömlek 23, Sıra 6, (26.07.1920).
- BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0, Kutu 45, Gömlek 291, Sıra 4, (21.10.1920).
- BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1, Kutu 3, Gömlek 18, Sıra 10, (30.04.1921).
- BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1, Kutu 4, Gömlek 41, Sıra 4, (11.12.1921).
- BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0, Kutu 74, Gömlek 191, Sıra 12, (28.10.1934).

c) Süreli Yayınlar

- İrade-i Milliye, 12 Ekim 1919.
- Hâkimiyet-i Milliye, 3 Aralık 1922.
- Hâkimiyet-i Milliye, 8 Aralık 1922.
- İkdam, 12 Aralık 1922
- Cumhuriyet, 4 Mart 1931.
- Yarın, 21 Nisan 1931.
- Hâkimiyet-i Milliye, 21 Nisan 1931.
- Cumhuriyet, 25 Nisan 1931.
- Yarın, 25 Nisan 1931.
- Hâkimiyet-i Milliye, 25 Nisan 1931.
- T.C. Resmî Gazetesi, Kanun No: 2525, 02.07.1934, sayı: 2741.
- Cumhuriyet, 30 Temmuz 1934.
- Yeni Asır, 30 Temmuz 1934.
- Milliyet, 30 Temmuz 1934.

- T.C. Resmî Gazetesi, Kanun No: 3425, 28.04.1988, sayı: 1998.
- T.C. Resmî Gazetesi, 12.04.1991, sayı: 20843.
- T.C. Resmî Gazetesi, Kanun No: 2525, 12.04.1991, sayı: 20843.

d) Düstur ve Diğer Kaynaklar

- Ankara Himaye-i Etfal Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, 30 Haziran 1337.
- BAŞARAN, Ali Kemal. "Başarılızade Mustafa Efendi Dedemi İstiklal Mahkemesine Cezaevi Savcısına Rüşvet Verdi Diyerek Şikayet Etmisler", URL: <https://www.alikemalbasaran.com/basaralizade-mustafa-efendi-dedemi-istiklal-mahkemesine-cezaevi-savcisina-rusvet-verdi-diyerek-sikayet-etmisler/>, Erişim Tarihi: 28.12.2021.
- Düstur, c. 1, s. 4, Kanun No: 2. (Resmî Gazetede yayınlanış tarihi: 07.02.1337 (1921)).
- Düstur, c. 1, s. 61, Kanun No: 21. (Resmî Gazetede yayınlanış tarihi: 21.02.1337 (1921)).
- Düstur, c. 1, s. 78, Kanun No: 28.
- Genelkurmay ATASE Daire Başkanlığı Arşivi, ATA-ZB; Klasör: 18, Gömlek: 62-65, 67, Belge: 1-152.
- TBMM 4. Dönem Milletvekili Emin Bey'in Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi, (İMT, T 15, B207), Dosya No: 1741, Kutu No: 4, Gömlek No: 408, s. 3.

e) Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

- ARSLAN, Hüseyin. *1927–1935 Arası (III. Ve IV. Dönem) TBMM Kayseri Milletvekilleri ve Faaliyetleri*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2016.
- ARSLAN, Kemal. *I. ve II. Dönem TBMM'de Samsun (Canik) Milletvekilleri ve Faaliyetleri (1920-1927)*, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Erzurum 2018.
- BAYRAK Muammer. *Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Erzurum Milletvekilleri*, Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Erzurum 2017.
- DEMİRDEN YÜZGEÇ, Ayşegül. *Birinci Büyük Millet Meclisi'nin Yapısı ve Faaliyetleri (1919 – 1923)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2006.
- DENİZ, Burcu. *Dr. Fuad Umay ve Çocuk Esirgeme Kurumu Faaliyetleri*, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli 2020.
- DERE, Umut. *Operatör Emin (Erkul) Bey'in Hayatı, Mebusluğu ve Şehreminliği*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul 2018.

- İNALÇUK, Mukaddes. *Kuruluş Bakımı Hizmetlerinden Yararlanan Bireylerin Entegrasyonu: Konya Örneği*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2019.
- KILIÇ, Fahri. *Millî Mücadelede Pontus Rum Sorunu (1918 – 1923)*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü. İstanbul, 1993.
- KIRANLAR, Safiye. *Savaş Yıllarında Türkiye'de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923) (Doktora Tezi)*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul 2005.
- ÖZBEYLİ, Arif. *Mersin Mebusu Salâhaddin Bey'in Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki Faaliyetleri*. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun 2015.
- ÖZER, Erdem. *Dördüncü Dönem Niğde Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2011.
- ÖZTÜRK, Gülin. *1. ve 2. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (Doktora Tezi)*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2012.
- ŞEKER, Kevser. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Çocukların Korunması ve Çocuk Esirgeme Kurumu (1917-1981)*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul 2015.
- UÇAR, Ahmet. *Son Osmanlı Mebusan Meclisi ve Felah-ı Vatan Grubu*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2011.
- ÜÇÜNCÜ, Sonay. *Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey'in TBMM'nin Birinci Dönemindeki Faaliyetleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2012.
- YILMAZ, Murat. *Tek Parti döneminde Müstakil Mebuslar ve CHP Müstakil Grubu (1931-1946) (Doktora Tezi)* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002.

f) Son Osmanlı Mebusan Meclisi ve TBMM Zabıt Cerideleri

- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (01 Mart 1336 – 1920-), Devre 4, İçtima Senesi 1, 17. İnikad, Cilt 1.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (10 Mart 1336 – 1920-), Devre 4, İçtima Senesi 1, 21. İnikad, Cilt 2.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (11 Mart 1336 – 1920-), Devre 4, İçtima Senesi 1, 22. İnikad, Cilt 1.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (12 Kânunisâni 1336 – 1920-), Devre 4, İçtima Senesi 1, 1. İnikad, Cilt 1.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (12 Ocak 1336 – 1920-), Devre 4, İçtima Senesi 1, 1. İnikad, Cilt 1.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (12 Şubat 1336 – 1920-), Devre 4, İçtima Senesi 1, 9. İnikad, Cilt 1.

- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (17 Şubat 1336 – 1920-), Devre 4, İçtima Senesi 1, 11. İnikad, Cilt 1.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (18 Mart 1336 – 1920-), Devre 4, İçtima Senesi 1, 24. İnikad, Cilt 1.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (22 Ocak 1336 – 1920-), Devre 4, İçtima Senesi 1, 2. İnikad, Cilt 1.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (26 Ocak 1336 – 1920-), Devre 4, İçtima Senesi 1, 3. İnikad, Cilt 1.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (29 Şubat 1336 – 1920-), Devre 4, İçtima Senesi 1, 16. İnikad, Cilt 1.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (9 Şubat 1336 – 1920-), Devre 4, İçtima Senesi 1, 8. İnikad, Cilt 1.
- TBMM Gizli Celse Zabıtları, (19 Temmuz 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 76. İnikat, 2. ve 3. Celseler, Cilt 21.
- TBMM Gizli Celse Zabıtları, (20 Mart 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 11. İnikat, 3. Celse, Cilt 18.
- TBMM Gizli Celse Zabıtları, (21 Ağustos 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 88. İnikat, 2. ve 3. Celseler, Cilt 22.
- TBMM Gizli Celse Zabıtları, (22 Temmuz 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 78. İnikat, 2. ve 3. Celseler, Cilt 21.
- TBMM Gizli Celse Zabıtları, (23 Ocak 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 2, 149. İnikat, 3. Celse, Cilt 2.
- TBMM Gizli Celse Zabıtları, (24 Temmuz 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 79. İnikat, 2. Celse, Cilt 21.
- TBMM Gizli Zabıt Ceridesi, (05 Mart 1339 – 1923), Devre 1, İçtima Senesi 4, 5. İçtima, Cilt 28.
- TBMM Gizli Zabıt Ceridesi, (10 Haziran 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 2, 51. İçtima, Cilt 3.
- TBMM Gizli Zabıt Ceridesi, (23 Temmuz 1337 – 1921), Devre 1, İçtima Senesi 2, 149. İnikat, Cilt 11.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (01 Aralık 1337 – 1921), Devre 1, İçtima Senesi 2, 120. İçtima, Cilt 14.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (01 Mart 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 1. İçtima, Cilt 18.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (01 Mart 1339 – 1923), Devre 1, İçtima Senesi 4, 1. İçtima, Cilt 27.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (01 Mayıs 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 37. İçtima, Cilt 19.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (02 Aralık 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 149. İçtima, Cilt 25.

- TBMM Zabıt Ceridesi, (02 Mart 1337 – 1921), Devre 1, İçtima Senesi 2, 2. İçtima, Cilt 9.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (03 Haziran 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 46. İçtima, Cilt 20.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (03 Haziran 1933), Devre 4, İçtima Senesi 3, 65. İçtima, Cilt 16.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (03 Kasım 1337- 1921), Devre 1, İçtima Senesi 2, 104. İçtima, Cilt 14.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (03 Nisan 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 19. İçtima, Cilt 18.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (03 Nisan 1339 – 1923), Devre 1, İçtima Senesi 4, 17. İçtima, Cilt 28.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (03 Temmuz 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 26. İçtima, Cilt 2.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (04 Ekim 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 112. İçtima, Cilt 23.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (04 Mayıs 1931), Devre 4, İçtima Senesi 1, 1. İçtima, Cilt 1, s. 11.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (05 Eylül 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 59. İçtima, Cilt 3.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (05 Mart 1931), Devre 3, İçtima Senesi 4, 32. İçtima, Cilt 26.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (05 Temmuz 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 28. İçtima, Cilt 2.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (05 Temmuz 1931), Devre 4, İçtima Senesi 1, 22. İçtima, Cilt 3.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (06 Eylül 1338- 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 97. İçtima, Cilt 22.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (07 Ekim 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 114. İçtima, Cilt 23.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (07 Kasım 1931), Devre 4, İçtima Senesi 2, 2. İçtima, Cilt 4.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (08 Mart 1339 – 1923), Devre 1, İçtima Senesi 4, 7. İçtima, Cilt 27.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (09 Aralık 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 153. İçtima, Cilt 25.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (09 Eylül 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 101. İçtima, Cilt 23.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (09 Kasım 1933), Devre 4, İçtima Senesi 4, 2. İçtima, Cilt 18.

- TBMM Zabıt Ceridesi, (09 Mayıs 1931), Devre 4, İçtima Senesi 1, 2. İçtima, Cilt 1.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (10 Haziran 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 51. İçtima, Cilt 20.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (11 Ekim 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 117. İçtima, Cilt 23.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (11 Nisan 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 24. İçtima, Cilt 19.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (11 Nisan 1339 – 1923), Devre 1, İçtima Senesi 4, 22. İçtima, Cilt 29.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (12 Kasım 1932), Devre 4, İçtima Senesi 3, 4. İçtima, Cilt 10.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (12 Mayıs 1932), Devre 4, İçtima Senesi 2, 46. İçtima, Cilt 8.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (13 Eylül 1338- 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 101. İçtima, Cilt 23.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (14 Ağustos 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 48. İçtima, Cilt 3.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (14 Ocak 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 2, 144. İçtima, Cilt 16.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (15 Nisan 1339 – 1923), Devre 1, İçtima Senesi 4, 25. İçtima, Cilt 29.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (16 Mart 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 9. İçtima, Cilt 18.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (17 Şubat 1337 – 1921), Devre 1, İçtima Senesi 1, 152. İçtima, Cilt 8.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (18 Eylül 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 66. İçtima, Cilt 4.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (18 Mayıs 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 44. İçtima, Cilt 20.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (19 Mart 1337 – 1921), Devre 1, İçtima Senesi 2, 9. İçtima, Cilt 9.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (20 Eylül 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 68. İçtima, Cilt 4.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (21 Eylül 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 69. İçtima, Cilt 4.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (21 Kasım 1932), Devre 4, İçtima Senesi 3, 7. İçtima, Cilt 10.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (22 Eylül 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 70. İçtima, Cilt 4.

- TBMM Zabıt Ceridesi, (22 Kasım 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 143. İçtima, Cilt 25.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (22 Ocak 1339 – 1923), Devre 1, İçtima Senesi 3, 178. İçtima, Cilt 26.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (24 Kasım 1337 – 1921), Devre 1, İçtima Senesi 2, 116. İçtima, Cilt 14.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (24 Temmuz 1337 – 1921), Devre 1, İçtima Senesi 2, 55. İçtima, Cilt 11.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (24 Temmuz 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 79. İçtima, Cilt 21.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (25 Nisan 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 3. İçtima, Cilt 1.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (25 Şubat 1932), Devre 4, İçtima Senesi 2, 22. İçtima, Cilt 6.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (26 Eylül 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 73. İçtima, Cilt 4.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (26 Nisan 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 4. İçtima, Cilt 1.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (26 Nisan 1934), Devre 4, İçtima Senesi 4, 43. İçtima, Cilt 21.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (27 Eylül 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 109. İçtima, Cilt 23.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (27 Kasım 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 146. İçtima, Cilt 2.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (27 Nisan 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 5. İçtima, Cilt 1.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (28 Ekim 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 128. İçtima, Cilt 24.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (28 Temmuz 1337 – 1921), Devre 1, İçtima Senesi 2, 56. İçtima, Cilt 11.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (29 Nisan 1336 – 1920), Devre 1, İçtima Senesi 1, 7. İçtima, Cilt 1.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (29 Ocak 1337 – 1921), Devre 1, İçtima Senesi 1, 139. İçtima, Cilt 7.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (30 Mayıs 1931), Devre 4, İçtima Senesi 1, 7. İçtima, Cilt 1.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (31 Ocak 1339 – 1923), Devre 1, İçtima Senesi 3, 184. İçtima, Cilt 27.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (31 Temmuz 1338 – 1922), Devre 1, İçtima Senesi 3, 83. İçtima, Cilt 22.

Dizin

- A**
- ABD 8, 99, 182
- Abdulkadir Kadri Kürkçü 137
- Abidin Bey 63, 64
- Adana 47, 62, 63, 64, 130, 182, 220
- Adil Pasin 40, 41, 42, 43, 44
- Adliye Encümeni 30, 112, 133, 136, 138, 139, 140, 145, 149, 151, 152, 153, 154, 156, 159, 160, 161, 163, 165, 186, 191
- Adnan (Adıvar) 55
- Afyon 55, 166, 181, 202
- Ahd-ı Millî Beyannamesi 32
- Ahmet Hamdi (Yalman) Bey 41
- Ahmet Nafiz (Özalp) Bey 41
- Ahmet Rifat (Çalika) Bey 28, 36, 167, 198
- Aleksandros 108, 109, 110, 134, 135, 141, 142, 143, 144, 145
- Alemdarzade Hasbi Efendi 19
- Ali Cenani Bey 139, 141
- Ali Fethi Bey 86, 87, 92, 137
- Ali Fuat Cebesoy 14
- Ali Fuat Paşa 176, 178
- Ali Rıza Paşa 15, 23, 24, 29, 199
- Ali Saib Bey 71
- Ali Süruri Efendi 72, 139
- Ali Şükrü Bey 36, 48, 50, 53, 57, 166, 193, 195, 202
- Amasya 14, 15, 23, 41, 68, 69, 71, 74, 79, 80, 88, 89, 90, 93, 94, 96, 103, 135, 139, 142, 144, 176, 178
- Amasya Genelgesi 14
- Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuk Grubu 46
- Ankara 10, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 28, 31, 32, 33, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 57, 58, 59, 62, 66, 67, 69, 70, 73, 89, 90, 111, 117, 134, 135, 144, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 189, 190, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 222, 223
- Antalya 63, 64, 65, 66, 153, 154, 156, 162, 182
- Antep 55
- Ardahan 25, 32, 113
- Arif Arslan 134, 145
- Arif Bey 114, 134, 135, 143, 144, 145

Aşoforoğlu Yani 159
Aydın 59, 105, 145, 161, 169, 182
Aynacıoğulları 68, 82
Ayvalık 59

B

Bafra 17, 25, 42, 99, 101, 108, 109,
184, 198, 215
Bahri Bey 31, 73, 79, 81, 82, 88
Başaralı Mustafa Efendi 145, 146,
147, 148, 149, 150, 151, 153
Batum 25, 32, 104, 105, 170
Bayazıt 63, 64
Belkis Hanım 20. *Bk. M. Emin*

Bey'in Eşi

Besim Bey 19, 56, 63, 64
Besim (Fazlıoğlu) 48
Beyrut 25
Biga 62, 63, 64, 66, 161, 176
Bilecik 55
Bitlis 66, 114, 120, 136, 139, 151
Bolu 35, 39, 126, 164, 169, 181,
182, 186
Burdur 64, 71, 73, 130, 182
Bursa 39, 47, 55, 63, 64, 66, 67,
68, 71, 72, 73, 78, 84, 85, 87, 96,
98, 130, 153, 170, 182, 186

C-Ç

Canik 4, 9, 15, 17, 18, 25, 27, 32,
36, 40, 41, 42, 43, 47, 63, 64, 66,
70, 71, 72, 73, 76, 77, 86, 90, 93,
96, 97, 109, 112, 113, 114, 115,
116, 118, 129, 139, 154, 159, 169,
175, 178, 183, 189, 193, 195, 200,
201, 217
Canik Müdafaa-yı Hukuk Teşkilatı
43
Cavit Paşa 27
Cebelbereket 63, 64, 66, 130, 135,
144, 149, 156
Celal (Bayar) 55, 173

Celal Nuri Bey 122
Cevdet Bey 40, 66
Cumhuriyet Halk Fırkası 176, 184
Çarşamba 26, 101, 184
Çerkez Hasan 68
Çolak Selahattin 48
Çorum 67, 68, 72, 90, 134, 142,
144, 145, 181, 186
Çubukçuzade Suphi Efendi 18

D

Damat Ferit Paşa 15, 23
Darülaceze 167
Darüleytam 30, 167
Darülfünun-ı Osmanî Hukuk
Mektebi 17
Darülhayr-ı Ali 167
Dersim 66, 67, 68, 144
Diğer Bir Manzume 101
Divan-ı Harb 81, 82
Diyarbakır 45, 62, 136
Diyarbakır 63, 67, 72
Doğu Cephesi 118
Dursun Bey 134, 135, 141, 143

E

Edirne 25, 29, 46, 169, 202
Efitimiyos Efendi 102
Elâziz 63, 64
Elcezire 136, 137, 195
Ereğli 85
Ermeni çeteleri 18
Ermenistan 106
Erzincan 39, 64, 78, 111, 125, 157,
181
Erzurum 14, 17, 29, 39, 54, 56, 77,
113, 117, 118, 119, 120, 122, 130,
139, 145, 150, 160, 163, 168, 172,
175, 179, 198, 201
Erzurum Kongresi 14
Erzurumlu Nafiz Bey 169

Erzurumluzade Süleyman Efendi
18
Esat Efendi zade Said Bilal Efendi
19
Eskişehir 48, 62, 66, 165, 169, 172,
196
Eyüp Sabri Bey 169

F

Faik Bey 169
Fatsa 26, 101, 107
Fener Rum Patrikhanesi 89
Fevzi (Bilgili) 141
Feyyaz Ali Bey 148, 150
Fikret Bey 63, 64, 66, 114
Fransa 13, 99
Fuat Bey 36

G

Galip Bey 82
Gaziantep 47, 139, 140, 148, 149,
152, 158, 161, 163, 165, 181
Gazizade İsmail Bey 18
Gebilizade Halis Efendi 19
Gelibolu 122
Giresun 68, 71, 89, 102, 103, 107,
186
Gümüşhane 39, 90, 102, 181, 186

H

Hacı Ahmet Hamdi Efendi 27
Hacı Hatiboğlu Osman 153, 154,
159
Hacı Hayrullahzade Ömer Efendi
19
Hacı Paşazade Ahmet efendi 19
Hacı Şükrü 48, 63, 137
Hacı Tahir Efendi 63, 64, 66
Hacı zade Mesut Efendi 19
Hafız Mehmet Bey 18, 98. *Bk.*
Trabzon Mebusu
Hakkârî 34, 117, 136, 157

Hakkı Hami Bey 52, 60, 71, 77,
127, 129, 148, 149, 155, 164, 179
Halas Marsı 101
Halep 25, 120
Halil Paşa 85
Halk Zümresi (Grubu) 46
Hamdi Bey 26, 47, 63, 64, 66, 71,
96, 169
Harput 136
Hasan Fehmi Bey 55
Hasan Fehmi (Çoldur) Bey 41
Hasan Hüsnü (Saka) Bey 36
Hasan Umur 40, 41, 42, 43, 44
Havza 14, 101, 184
Haydar Lütfi Bey 72
Hrisantos 102, 103, 104, 106. *Bk.*
Trabzon Metropolidi
Hıyaneti Vatanîye 60, 65, 130,
161, 166
Himaye-i Eftal Cemiyeti 168, 170,
197
Hoca Esad Efendi 169
Hokkacızade Hafız İlyas Efendi
18
Hüseyin Ağa zade Cemal Bey 19
Hüseyin Avni Bey 49, 50, 52, 54,
56, 77, 115, 120, 121, 123, 125,
126, 127, 129, 151, 177
Hüseyin Avni (Ulaş) 48, 50, 77
Hüsrev Bey 31, 35, 64
Hüsrev (Gerede) Bey 36

İ-İ

Islahat (Reform) Grubu 46
Isparta 47, 62, 63, 64, 66, 182, 201
İbrahim Süreyya 55, 169, 186
İcra Vekilleri Hey'eti 51
İçel 26, 39, 67, 72, 154, 159
İhsan Bey 55, 63, 64, 66, 135, 144,
149, 152, 156
İkinci Müdafaa-i Hukuk Grubu
50, 190

İnebolu 101
İngiltere 13, 99
İntihâb-ı Mebusân Kanun-ı Muvakkatı 24
İskilip 100
İsmail Canbolat 168
İsmail Fazıl Paşa 36
İsmail Hakkı Bey 26, 41
İsmail Suphi Bey 64
İsmet (İnönü) 57
İsmet İnönü 174
İstanbul 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 25, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 55, 58, 88, 89, 90, 91, 93, 102, 103, 118, 119, 126, 128, 131, 132, 134, 138, 143, 167, 168, 169, 170, 172, 176, 177, 182, 184, 185, 189, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202
İstanbul Hükümeti 14
İstiklal (Bağımsızlık) Grubu 46
İstiklal Mahkemeleri 10, 20, 52, 53, 59, 61, 62, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 75, 83, 90, 112, 130, 150, 163, 190, 197, 200
İzmir 13, 47, 55, 59, 71, 89, 104, 151, 169, 170, 177, 178, 179, 182, 186, 197
İzmit 39, 48, 55, 58, 63, 196

K
Kadı Nevzat Efendi 40
Kadri Bey 72, 85, 138
Kafkasya 105
Kângırın 62, 63, 147, 149. *Bk. Çankırı*
Kanuni Esasi 24, 133
Kapitülasyonlar 32
Karahisarısahip 63
Kara Vasıf 48, 54, 177
Karesi 47, 71, 130, 136, 141
Kars 25, 32, 113
Kastamonu 56, 62, 63, 64, 66, 67, 71, 73, 181, 182
Kavak 101, 107
Kavala 18, 215
Kayseri 36, 47, 55, 62, 101, 145, 172, 182, 201
Kazım Karabekir 14, 118, 176
Kâzım (Özalp) 141
Kâzım Paşa 136, 141, 142, 145, 185
Kefelizade Hüseyin Efendi 19
Kefelizade Sadık Efendi 19
Kılıç Ali 47, 55, 63, 64, 66, 177, 199
Kırkkilise 168. *Bk. Kırklareli*
Kırklareli 4, 10, 168, 169, 201. *Bk. Kırkkilise*
Kırşehir 64, 101, 113, 130, 137, 147, 149, 154, 155, 159, 170, 176, 194
Kıta-i Harp 101
Koçgiri 74
Konstandinidis 106
Konya 26, 45, 55, 62, 63, 66, 71, 73, 145, 146, 147, 148, 149, 151, 153, 154, 156, 157, 162, 172, 182, 185, 202
Konya İstiklal Mahkemesi 66, 146, 154, 156, 162
Kozan 63, 64, 66, 114, 130, 154, 169, 170
Kuvayı Milliye 23, 97, 146
Kürdistan 137
Kütahya 63, 64, 66, 127, 130, 140, 146, 172, 182, 186

L
Lâzistan 63, 113
Lozan Antlaşması 55
Lozan Konferansı 57, 58
Lütfi Bey 63, 139, 140, 162

M
Mahmud Esad 55, 71, 170
Malatya 45, 63, 67, 141, 162, 164
Mamuretülaziz 136
Mardin 66, 130, 138, 148, 150, 152, 166, 181, 186
Mazhar Bey 31, 34, 145
Mebusan Meclisi 15, 19, 23, 25, 29, 30, 33, 39, 40, 42
Mehmet Ali Bey 27
Mehmet Emin Bey 9, 10, 17, 18, 19, 20, 21, 25, 27, 28, 29, 42, 50, 59, 67, 70, 89, 90, 111, 112, 113, 114, 132, 133, 145, 153, 160, 162, 167, 170, 171, 172, 175, 185, 187, 189, 190, 191, 223, 224. *Bk. Mehmet Emin Geveci*
Mehmet Hasib Bey 115
Mehmet Nihat (Anılmış) 136
Mehmet Şükrü Bey 54, 60, 63, 70
Mehmet Şükrü Efendi 19
Mehmet Şükrü (Fırat) Bey 41
Mehmet Şükrü (Koç) 138
Menteşe 63, 64, 147, 149
Mercan İdadisi 17
Mersin 49, 50, 56, 71, 113, 118, 140, 149, 175, 179, 181, 202
Merzifon Amerikan Koleji 100
Meydan-ı Vega 101
Milli Mücadele 9, 14, 15, 17, 18, 19, 25, 27, 28, 40, 46, 47, 89, 90, 117, 131, 145, 166, 172, 177, 193, 194, 195, 196, 199, 200
Misak-ı Millî 45
Molla Ahmetzade Hüseyin Efendi 19
Mondros Ateşkes Antlaşması 18, 59
Muhiddin Baha 47, 55, 63, 130, 153
Muhtar (Cilli) Bey 36
Musa Kazım Efendi 79
Mustafa Hulusi Efendi 148, 151
Mustafa Kemal. *Bk. Mustafa Kemal Paşa*
Mustafa Kemal Paşa 14, 23, 31, 40, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 73, 74, 113, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 138, 166, 168, 175, 176, 177, 179, 180, 182, 183, 184, 189, 191, 195
Mustafa Lütfi Bey 125
Mustafa Necati (Uğural) 67
Mustafa (Saltık) 144
Musul 25, 136
Muş 117, 120, 130, 148
Muvaffak (Menemencioglu) Bey 33, 36
Muzaffer Bey 18
Müdafaa-i Hukuk Zümresi (Grubu 46
Müdafaa-i Milliye Cemiyeti 18, 189
Müderris Şükrü Efendi 18
Müfit Efendi 64
Müftüoğlu Salih Bey 17. *Bk. M. Emin Bey'in Babası*

N
Nebil Efendi 63, 164
Necati Bey 47, 62, 63, 64, 66, 68, 71, 76, 77, 78, 79, 84, 85, 86, 87, 98, 113, 119, 122, 123, 130, 158, 169, 175, 176, 179
Necmeddin Sahir (Sılan) 172
Neşet Bey 63, 71
New York Times Gazetesi 99
Niğde 73, 146, 169, 181, 182, 202
Nihat Paşa 136, 137, 138, 139, 141, 194

- O-Ö**
Ordu 14, 54, 68, 71, 89, 102, 103, 107
Osman Bey 18, 25, 126, 130, 145, 179. *Bk. Canik Mebusu*
Osmancık 100
Osman Nuri Bey 19, 47, 63, 64, 66
Osman Nuri (Özgen) Bey 36
Ödemiş 59
- P**
Papadopoulos 101. *Bk. Pontus Cemiyeti Başkanı*
Paris 90, 100, 103, 104, 105, 108
Pontus isyanları 68
Pontus meselesi 19, 106
Postacı Nazım 68
- R**
Rasih Efendi 63, 64, 65, 66
Rauf Orbay 14, 53, 197
Refet Bele 14
Refet Bey. *Bk. Refet Bele*
Refet Paşa 170, 176
Refik (Saydam) 173
Refik Şevket Bey 60, 62, 66, 76, 129, 139, 154, 155, 158, 159, 160, 164, 165
Rehber Gazetesi 19
Rifat (Çalık) 48
Rıza Nur 39, 48, 72, 169
Rusya 99, 103
- S-Ş**
Sabahattin Selek 46
Sabri Efendi 86, 87, 157, 158
Sadrettin Bey 19
Salâhattin (Köseoğlu) 177, 178
Salih Efendi 54, 145, 163, 215
Samet Ağaoğlu 46
Samsun 9, 14, 17, 18, 19, 20, 25, 26, 40, 41, 42, 43, 44, 50, 58, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 123, 133, 134, 135, 142, 150, 177, 178, 179, 182, 183, 184, 185, 186, 190, 191, 193, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 217, 220
Samsun İstiklal Mahkemesi 19, 70, 71, 73, 74, 75, 78, 79, 81, 82, 84, 85, 87, 88, 98, 106, 107, 109, 110, 190
Saruhan 33, 36, 47, 60, 62, 66, 67, 68, 71, 128, 129, 130, 139, 154, 155, 158, 159, 163, 164, 165, 169, 173. *Bk. Manisa*
Selahaddin (Köseoğlu) Bey 49
Selamet-i Umumiye Komitesi 54, 55, 56
Selanik 104
Sevr Antlaşması 137
Sinop 36, 39, 46, 52, 60, 72, 73, 74, 77, 78, 82, 90, 98, 100, 101, 103, 106, 109, 127, 129, 148, 149, 155, 164, 169, 178, 181, 182, 194, 199
Sivas 14, 19, 26, 29, 35, 41, 62, 66, 67, 68, 69, 71, 73, 74, 80, 87, 88, 89, 90, 93, 110, 124, 144, 150, 170, 178, 190, 196
Sivas İstiklal Mahkemesi 19, 66, 67, 68, 69, 71, 145
Sivas Kongresi 14, 41, 73, 196
Siverek 125, 137, 139, 140
Son Osmanlı Mebusan Meclisi 15, 23, 25, 27, 29, 31, 39, 57, 117, 189, 202
Suat Bey 63, 64
Sungurlu 134
Suriye 25
Süleyman (Boşank) Bey 41
Süleyman Faik Bey 36

- Süleyman Necati (Güneri) 48, 118
Şekerzade İsmail 124
Şevket (Peker) 73
- T**
Teceddüt ve İhya Cemiyeti 101
Tekâlif-i Milliye 74
Tekfurdağı 36. *Bk. Tekirdağ*
Tekirdağ 181, 182, 184
Temsil Heyeti 14, 15, 23, 31
Teodor Fotiyano 102
Tepedelenli Nureddin 160, 161, 162
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası 176, 177, 179, 197
Tesanüt (Dayanışma) Grubu 46
Teşkilat-ı Esasiye 47
Tevfik Rüştü Bey 63, 64, 147, 149
Tevhid-i Efkâr Gazetesi 49
Tokat 68, 71, 74, 80, 83, 90, 101
Trabzon 18, 26, 35, 36, 39, 45, 47, 50, 57, 64, 89, 90, 98, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 143, 166, 170, 181, 186, 193, 194, 202
Troçki 106
Tunalı Hilmi Bey 39, 126
- U-Ü**
Urfa 25, 71, 130, 136, 181
Ümraniye 74
Ünye 26, 101, 107
Ürgüp 101
Üsküdar 61
- V**
Van 46, 55, 127, 130, 193
Vehbi Efendi 35, 63, 146, 151, 157
- Y**
Yasin Bey 148, 149, 152, 158, 161, 163, 165
Yaşasın Pontus 101
Yelkencizade Hüseyin Efendi 19
Yelkencizade Şükrü Efendi 19
Yenihan 29
Yorgi N. Tasodi 104
Yozgat 36, 63, 73, 79, 84, 90, 100, 134, 148, 152, 196, 202
Yumurталık 87, 88
Yusuf Bahri Efendi 18
Yusuf Bahri Tatlıoğlu 73, 74, 196
- Z**
Zara 74
Zeki Bey 36, 47
Zekiye Hanım 17. *Bk. M. Emin Bey'in Annesi*
Ziraat Mektebi 31
Ziya Hurşit 57, 179
Zonguldak 85, 90, 100, 174, 186

CANIK MEBUSU MEHMET EMİN (GEVECİ) BEY'İN SİYASİ FAALİYETLERİ

Mehmet Emin (Geveci) Bey; yakın tarihimizde önemli roller oynamış fakat sonrasında neredeyse unutulmuş şahsiyetlerden birisidir. 1889 yılında Bafra'da doğmuş, İstanbul Hukuk Mektebi'nden mezun olmuştur. Bağdat'ta Hukuk Mektebinde öğretmenlik yaptıktan sonra Kavala Savcılığı görevinde bulunmuştur. Kavala'nın kaybedilmesinden sonra İstanbul'a dönerek ikinci Şubede Emniyet Müdürlüğü yapmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın başında Müdafaa-i Milliye Cemiyeti Samsun Şubesi'nin kurucuları arasında yer almıştır. Savaşın kaybedilmesinden sonra 1920 yılında Dördüncü Dönem Osmanlı Mebusan Meclisi'ne Canik Mebusu olarak seçilmiştir. İstanbul'un İngilizlerce işgal edilmesinden sadece beş gün önce yani 11 Mart 1920 günü Osmanlı Mebusan Meclisi'nde milletvekili maaşlarının artırılmasına karşı çıkan az sayıdaki milletvekillere birisidir. İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilerek Meclisin fesh edilmesi üzerine Mehmet Emin Bey Birinci Büyük Millet Meclisine katılarak hizmetlerine devam etmiştir. Koşullar ne olursa olsun sözünü sakınmayan ve hukuktan yana tavır alan Mehmet Emin Bey, Birinci Büyük Millet Meclisinde Adliye Encümeni Başkanlığı yapmıştır. Ayrıca Sivas ve Samsun İstiklal Mahkemeleri Başkanlıklarında bulunmuştur. Bu görevleri sırasında Pontus meselesinin halledilmesinde önemli katkıları olmuştur. Birinci Büyük Millet Meclisinde muhalif olarak adlandırılan ikinci Müdafaa-i Hukuk Grubunun kurucuları arasında yer almıştır. 1922 yılında arkadaşlarıyla birlikte seçim kanununun değiştirilmesine dair verdikleri kanun teklifi, Mustafa Kemal Paşa'yı Meclis dışında bırakma amacını taşıdığı şeklinde yorumlanmış ve bu tartışma günümüze kadar sürmüştür. 1931 yılında Dördüncü Dönem Samsun Milletvekili olarak tekrar TBMM'ne girmiştir.

Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda kritik görevlerde bulunmuş olan Mehmet Emin Bey'in siyasi faaliyetleri incelenmektedir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-8371-97-0

9 786258 371970